

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

תוכן

1. הלכתא למשיחא.....
- א. הכל חייבין בראייה ובשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושומה וקטן פטורין אף מן השמחה.....1
- ב. גמר ראייה ראייה מהקהל.....1
- ג. חרש באזנו אחת ... חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה.....2
2. הלכה למעשה.....2
- ד. נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.....2
- ה. הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא.....3
- ו. איזהו שומה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמקרע את כסותו ... אפילו באחת מהן.....5

דף ג.

הלכתא למשיחא

א. הכל חייבין בראייה ובשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושומה וקטן פטורין אף מן השמחה

כבר נתבאר לעיל דף ב: שכולם חייבים בשלמי שמחה חוץ מחרש שאינו שומע ואינו מדבר ושומה וקטן שפטורים מכל המצוות וערל וטמא שפטורים¹.

ב. גמר ראייה ראייה מהקהל

מצוות עשה² להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרנות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת, שנאמר (דברים לא פסוק י - יב) **מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנֵי הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסְּכֹת בְּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת וְגו' הַקֵּהל**

¹ לקוטי הלכות בתורת הקדשים ה

² רמב"ם הלכות חגיגה פרק ג הלכה א - ב

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

את הָעַם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ וְגו'. כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל, אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנאמר בבוא כל ישראל וזה אינו ראוי לביאה, והדבר ברור שהטומטום והאנדרוגינוס חייבין שהרי הנשים חייבות.

ג. חרש באזנו אחת... חיגר ברגלו אחת פטור מן הראייה

כבר התבאר לעיל דף ב: שהחרש³ אף על פי שהוא מדבר אפילו חרש באזנו אחת פטור מן הראייה. שנאמר (דברים לא פסוק יב) לְמַעַן יִשְׁמְעוּ, להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה. וכן ההגראפילו ברגלו אחת פטור מן הראייה.

דף ג:

הלכה למעשה

ד. נמנו וגמרו עמוז ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית

שנת השמטה⁴ כולה הפקר, ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני, ואף בזמן הזה ששביעית מדרבנן לרוב הפוסקים מ"מ פטור ממצות כיון שמפקירו שהרי מדרבנן חייב להפקירו, ואף אם אין מפקירו הוא הפקר ב"ד אף בזה⁵.

אולם פירות שביעית שגדלו ביד גוי ונגמרה מלאכתן ביד ישראל יש להסתפק אם הן הפקר ואפשר שאף אם אינן הפקר פטורין ממצות ואין הדבר מוכרע, ויש לעשרן בלי ברכה ומעשרין מעשר עני ולפיכך הלוקח ענבים של שביעית מהגוי ועשה מהן יין צריך לעשרן⁶.

ובחוצה לארץ שאין בה שמטת קרקע, מפרישין בארץ מצרים ובעמון ובמואב בחלקים שלא כבשו ישראל מעולם, מעשר ראשון ומעשר עני, מפני שהארצות אלו קרובות לארץ ישראל כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית, ושיהי' להם ממה להתפרנס שם, וברור הדבר כהלכה למשה מסיני⁷, שיהיו מפרישים מדרבנן בארץ עמוז ומואב מעשר עני בשביעית,

³ רמב"ם שם פרק ב הלכה א

⁴ רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ו הלכה ה

⁵ פרישה יו"ד שלא

⁶ דרך אמונה שם כז

⁷ כסף משנה וקרית ספר וכן הסכים בחזו"א שביעית סי' כ"ח סק"ג ד' וכמש"כ הר"ש בפ"ד דידיים.

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת חגיגה

וכן כרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, שחייבים במעשר מדרבנן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית, מעשרים מעשר עני⁸, אבל בארץ שנער מפרישין בשביעית מעשר שני כסדר רוב השנים.

ובעבר הירדן שביעית⁹ נוהגת בה מדבריהם¹⁰, וספיקו סוריא ועבר הירדן מותרין באכילה, לא יהיו ארעות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים.

ה. הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא נכשום עולי בבל מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא

כל שהחזיקו עולי מצרים¹¹ בזמן יהושע בן נון ולאחריו בכיבוש ארץ ישראל בימי הזקנים והשופטים, ונתקדש קדושה ראשונה¹² כיון שגלו בחורבן בית ראשון¹³ בטלו קדושתן, ונפטרו מכל מצוות התלויות בארץ, שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד¹⁴, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא.

כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ¹⁵, קדושה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבוא, והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית, ורבינו הקדוש התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות.

⁸ ועיי' חזו"א שביעית סי' כ"ח סק"ב ועיי'

⁹ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כח

¹⁰ מן התורה עבר הירדן כא"י לכל דבר ובזמן בית ראשון נהג בו שביעית מה"ת, ומש"כ רבנו כאן מדבריהם משום שלא כבשוהו עולי בבל ולכן הספיקו מותרין כנ"ל במקומות שלא כבשוהו עולי בבל וכן סוריא לא כבשוהו עולי בבל. חזו"א בלקומים לזרעים סי' י' סק"א ב'

¹¹ רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה ה

¹² שלפני הכיבוש והחילוק עדיין לא נתקדשה א"י לחיוב מצות התלויות בארץ אבל אחר החילוק נתקדשה הארץ.

¹³ אף שגלו מישראל בימי יכני' כמפורש במלכים מ"מ אכתי הארץ נשארה בידיהם אבל אחר החורבן אף שהפקיד את גדלי' בן אחיקם לא הי' אלא פקיד בעלמא והארץ הי' של נבוכדנצר.

¹⁴ ללא קידוש בפה אלא רק בכיבוש. חזו"א שביעית ג' א

¹⁵ לרש"י כבשו מקצת כדי שיהי מקום לעניים לסמוך עליו בשנת השמיטה, אבל דעת הרמב"ם שהניחום ולא פטרום מתרו"מ וצ"ל שלא יכלו להתיישב בכולה וכן מבואר בחזו"א שביעית סי' ג' סקב"ד וכ"כ כסף משנה בשם הרשב"א ע"ש ואף על גב דבב"מ כ"ח א' מפורש שהתיישבו בכולה מ"מ ע"כ נשארו ערים רבים שלא יכלו להתיישב שם כי כל הקהל לא הי' רק ארבע רבוא.

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדֵף הַיּוּמִי

מסכת חגיגה

וכתב הרמב"ם למה אני אומר¹⁶ בקדושת שאר א"י לענין שביעיות ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא ובקדושת המקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים, אבל חיוב הארץ בשביעיות ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים¹⁷, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעיות שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום, ואף על פי שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעיות ובמעשרות. שהרי הוא הקדש בפה שאינו בטל¹⁸.

ויש חולקין¹⁹ שאף קדושת ירושלים והמקדש לא קידשה לעתיד להא וקדושם בטילה שמגלינו מארצנו.

י"א²⁰ שתדומות ומעשרות בזה"ז מדרבנן ואפי' בבית שני היה מדרבנן משום שלא היו רוב יושביה עליה וכן לענין שביעיות אבל לענין כלאים וביכורים וספק ערלה נשאר מן התורה גם בזה"ז²¹. ומקצת ראשונים²² חולקים וס"ל שדין שצריך רוב יושביה עליה לא נאמר רק לענין חלה, דהיא דרבנן בזמן הזה, אבל לענין תרו"מ א"צ רוב יושביה עליה ובבית שני הי' באמת מה"ת אבל בזה"ז בטלה קדושת הארץ לגמרי גם לענין תרו"מ וכלאים וכל דבר²³. ויש מקצת ראשונים שכתבו דבאמת בזה"ז גם תרו"מ מה"ת אבל לא נהגו כן²⁴.

¹⁶ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה טז

¹⁷ כלומר שלא היה קידוש בפה כנזכר אולם דעת המאירי מגילה י. וכ"כ הטורי אבן שם ומובא ג"כ בחזו"א ערלה סי' א' סק"א שקידשו בפה ואמרו הרי זה קדוש והחזיקו בה בתורת ארץ ישראל גם בבית ראשון, והא דלא קידשה לעת"ל מקרא ילפי לה ביבמות פ"ב ורש"י בשבועות ט"ז א' כתב שלא ידע במה נתקדשו ועי' תוס' ערכין ל"ב ב' ד"ה וקדשו.

¹⁸ חזו"א שם סקמ"ו ליישב קושיית הכ"מ שם

¹⁹ ראב"ד שם ורמב"ן שבועות ט"ז א' ותשובות רי"ד סי' י"א

²⁰ רמב"ם תרומות שם הכ"ו

²¹ חזו"א שביעיות סי' ג' סק"ט

²² הרשב"א בשבועות ט"ז א' וביבמות דף פ"ב ובסוף פסקי חלה ובמשמרת הבית בית ד' ריש שער ב' וכ"פ הריצב"א באו"י ריש ה' חלה וסה"ת בה' א"י וכן הסכים המאירי ביבמות פ"א א' ע"ש

²³ הראב"ד בהשגות בסוף הפרק ובפ"כ מא"י ב' ה"ג והר"א אב"ד מובא ברשב"א יבמות פ"ב ב' והכו"פ פ"ה והטור יו"ד סי' של"א בשם הר"י וכ"ד הרמב"ן בס' הזכות גימין ל"ו וכ"כ המרדכי בה' א"י בשם היראים וכ"ד ה' א"י להטור ה' חלה סי' י' [רק שכתב דוקא אם תהי' עיר א' בא"י מיוחדת לדירת ישראל והשדות מיוחדות לישראל ולא יהי' עליהן אימת גוי שיוכל לגרשם ממנה] והמאירי ביבמות פ"א א' ע"ש וכן משמע מדבריו בפסחים מ"ד שכ' תרומה בזה"ז שאינה במקומות הרחוקים אלא מד"ס ומשמע דהמקומות שחזין לא"י קורא מקומות הרחוקים אלמא דבא"י מה"ת אבל במגילה י' ובמכות י"ט ובשבועות ט"ז דעתו דבטלה קדושת הארץ ובכתובות כ"ה סתם כדעת רבנו ומשי"כ החרדים שכ"ד גאון ורבנו יוסף טוב עלם והר"ר מתת' והרב בעל העזר והר"ר אליעזר שהור קדש לכאן כתב כן ע"פ הכו"פ פ"ג ופ"ה ולכאן אין מדבריהם ראוי ע"ש וצ"ע. דרך אמונה ציון ההלכה תרומות ה צד

²⁴ רמ"א יו"ד ר"ס של"א וכונתו לענין ספקות וכה"ג כמש"כ בחזו"א שביעיות סי' ו' סק"ג וכן פסק הריטב"א ביבמות פ"ב ב' ובפסחים מ"ג ובנדה מ"ו דתרומה בזה"ז דרבנן וכן האו"י בס' רי"ג בשם הריצב"א וכן בארחות חיים סוף ה' חלה בשם הר"ר אשר וכן הסכים המ"מ בפ"כ מא"י ב' ה"ג והסמ"ג סוף מ"ע קל"ג בשם הר"י ע"ש [אבל בל"ת רנ"ח כתב דהוא מה"ת] ובתשובות ר"ב אשכנזי בריש סי' א' הביא כן גם בשם תלמיד הרמב"ן והר"ר מודרוס הלוי וכן בביאור הגר"א יו"ד שם סק"ו בליקוט נראה דעתו כדעת רבנו ועי' בתשו' רב"צ אשכנזי סי' א' שהביא שדעת רוב הראשונים דבזה"ז דרבנן וכן מסיק בעד"ש, ובחזו"א שביעיות סי' כ' בליקוט שבסוף

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת חגיגה

וכל האמור אינו אלא לענין קדושת הארץ לענין מצוותיה ודיניה²⁵, אבל לענין מעלת ישיבת א"י לא בטלה הקדושה, וכן לענין סמיכה אפשר לסמוך שם אף שאין סומכין בחו"ל דדינה כא"י לזה.

ו. איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמקרע את כסותו ... אפילו באחת מהן

שוטה²⁶ המוזכר בהלכה שפטור מכל המצוות, ופסול לעדות ואין מעשיו מעשים כגון גט שנתן, או שחיטה ששחט שהרי הם פסולים. אינו רק שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, אלא הוא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים, אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים, ובכלל שוטים יחשב. וגם מי שדרכו²⁷ שיוצא²⁸ יחידי בלילה²⁹, או שדרכו שמקרע כסותו, או שדרכו שהוא לן בבית הקברות³⁰, או מאבד³¹ בקביעות מה שנותנים לו³², אפילו באחת מאלו, אם עושה אותם דרך שטות. וכן כל דברים שעושה דרך שטות ומירוץ³³. אבל

הסי' ד"ה וכן הטור כ' דהדין אין מוכרע ומ"מ נקט להלכה בכמה מקומות דהוא דרבנן וכ"כ בשביעית סי' ט' סק"ח שאנו סומכין על הפוסקים דבזה"ו תרומה דרבנן וכן פסק בקונטרסו סי' ג' אות א' ועי' בשע"צ שכ' דגם לדעת רבנו דבזה"ו דרבנן מ"מ דינו כשל תורה ממש לכל ספקותיה דאולי' לחומרא חוץ מלענין תערובות וכ"כ בארץ חפץ והוא עפ"ד המל"מ בפ"ז הי"ז אבל דעת החו"א בשביעית סי' ו' סק"ג אינו כן. שם צה

²⁵ חו"א שביעית סי' ג' סק"ט וכן בזה"ו אפי' להסוברים דבטלה קדושת הארץ וכ"ה בתשב"ץ ח"ג סי' ר' ע"ש וכ"כ הרמב"ן ריש גיטין בהשמטות והריטב"א שם ובכו"פ פ"י

²⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד א ה ויו"מ לה ה

²⁷ כך לשון הש"ך שם כג כן בפר"ח שם "הב"י בחו"מ סימן ל"ה [ד"ה ומ"ש וזהו שוטה] שאין הכונה שבפעם אחד שעשה אחד מאלו מקרי שוטה אלא כשדרכו בכך". אך בכרתי שם כח כתב "היינו שצריך לעשותו איזה פעמים, אבל בפעם אחת לא". משמע שגם אם אין דרכו אלא שעשה כמה פעמים וצ"ע. אולם עיין בפרי מגדים שפתי דעת כג שם שכתב "עש"ך דוקא דרכו בכך משמע דבעינן תלתא זימני או על כל פנים תרי זימני והתבואות שור אות מ"ו פסק כראש יוסף בחושן משפט סימן ל"ה אפילו פעם אחת דרך שטות שחיטתו אסורה" והביא ראיה מתוס' חגיגה ג' יע"ש. ונכון להחמיר.

²⁸ אבל אם אין דרכו בכך אפילו עשאו דרך שטות אינו מוגדר כשוטה כמבואר בב"י. ש"ך שם כג

²⁹ בטורי אבן בחגיגה דף ג' שכ' דיוצא יחידי בלילה היינו שלא במקום יישוב עיין שם ועי' בס' זכר לחגיגה על מס' חגיגה שם שהעלה דבעשה דרך שטות אפי' בעיר נמי לשוטה יחשב עיין שם באריכות.

³⁰ אפילו אם הוא בתוך העיר ואפשר אפילו אם אינו יחידי. דרכ"ת שם קמח

³¹ ועיין בפמ"ג משב"ז שם יב שדייק מהט"ז שמאבד הינו שאינו שומר אך לא שמאבד בידים לאפוקי פרישה

³² בדעת תורה ס"ק מ"ה מ"ש בזה וכ' דבכ"מ אין לחוש באינו מניח במקום משתמר אלא אם עושה דרך שטות ומניחו שם אדעתא שלא ליטלו משם וכדומה דהו"ל כמאבד בידים אבל במה שמודמן כמה פעמים שאדם מבוהל ובעל מחשבות מניח חפץ במקום שאינו משתמר ע"ד לחזור וליטלו ושוכחו שם בבכ"ג גם הט"ז מודה דאפי' בכמה פעמים לא הוחזק לשוטה והביא ראיה לזה עיין שם ועי' בס' זכר לחגיגה על מס' חגיגה דף ד' בנמ' ד"ה ומקרע כסותו שהוכיח מדברי הש"ס שם דמאבד מה שנותנין לו הוא יותר סימן שוטה מאינד סימנים ע"ש:

³³ בית הלל שם. ועי' בש"ע חו"מ סי' ל"ח סעיף יו"ד שכ' דהמובחלים והנחפזים בדעתם ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר זה הוא לפי מה שנראה לדיין שא"א לכונן הדעת בכתב ועי' בסמ"ע שם ס"ק כ"ב שכ' דהמובחלים והנחפזים בדעתם היינו שאינם מתונים בעניניהם אלא כל מעשיהם עושין במהירות ולא מכוונים לסוף הענין ולתכלית המעשה וזה ג"כ בכלל שגעון ושטות יחשב עיין שם ועי' מזה בשו"ת ברית אברהם חלק אהע"ז סי' ע"ז אות א' ובס' תורת גיטין על הלכות גיטין סי' קכ"א סק"ב.

הַלְנָתָא לְמַשִּׁיחָא בְדִף הַיּוֹמִי

מַסְבַּת חֲגִיגָה

אם לא עשׂאם דרך שטות וטירוף, אפילו דרכו לעשות כל ארבע אלו אינו שוטה³⁴. וי"א³⁵ שגם אם אין דרכו בדברים אלו עשה אחד מהם דרך שטות אפילו פעם אחת הרי הוא שוטה³⁶.

³⁴ ש"ך שם כד

³⁵ פמ"ג בשפ"ד שם ג מהתבואות שור אות מ"ו פסק כראש יוסף בחושן משפט סימן ל"ה אפילו פעם אחת דרך שטות שהיטתו אסורה והביא ראיה מתוס' חגיגה ג' יע"ש ונכון להחמיר

³⁶ וע' בש"ע חו"מ סי' ל"ה סעי' יו"ד שכ' הפתאים ביותר דהיינו שאין מכירין דברים שסותרין זה את זה ולא יבינו ענינים הרבה כדרך שמבינים שאר עמי הארץ עיין שם. וע' בסמ"ע שם שכ' החילוק בין פתי לשוטה שהשוטה הוא שדעתו משובשת ומטורפת לגמרי בדבר מהדברים משא"כ פתי שאינו מטורף לגמרי בשום דבר אבל בצד אחד הוא גרע מהשוטה שהשוטה בשאר דברים הוא חכם כשאר בני אדם והפתי הוא שאין לו שכל גמור ואינו מבין שום דבר כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם עיין שם וע' בתב"ש שם מ"ש ע"ד הסמ"ע בזה וכ' דלדעתו הוי החילוק שבין פתי לשוטה דפתי הוא מי שדעתו קלישותא מתולדתו ואינה משתנה לעולם והשוטה הוא שנטרף דעתו מחמת חולי עיין שם וע' בס' בית אהרן על הל' גיטין סי' קכ"א סק"ה באריכות מזה. וע' באהע"ז סי' מ"ד סעי' ב' ברמ"א מ"ש במי שדעתו צלולה רק שהיא דקה וקלושה הרבה ועיי"ש בח"מ ובב"ש ובבאה"ש שכ' דמי שדעתו צלולה רק שהיא דקה וקלושה הרבה אינו בכלל שוטה אבל אם דעתו משובשת שאינו יכול להשיג דבר על בוריו דינו כשוטה עיין שם וע' בס' עצי ארזים על האהע"ז שם סק"ה וע' בשו"ת מהרי"ט חלק אהע"ז סי' ט"ז מ"ש לענין הפתאים ביותר שפסולין לעדות עיין שם וע' בס' תורת גיטין על הל' גיטין סי' ק"ט מ"ש על דבריו בזה וע' בשו"ת אורי וישעי סי' ב' וסי' ז' באריכות.